

1.3. 2023 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimai – baudžiamosios politikos švelnėjimo link

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos

Baudžiamosios teisės ir proceso institutas

Dr. Pavelas Kujalis

E. paštas kujalis@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-23-01-03

Santrauka. Šiame straipsnyje nagrinėjami tam tikri 2023 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimai. Prieš pradėdant jų analizę straipsnyje pateikiama glausta autoriaus pozicija dėl baudžiamosios politikos sampratos turinio. Toliau straipsnyje pateikiama trumpa analizuojamų Kodekso pakeitimų struktūra – jie sugrupuojami pagal jų pobūdį. Detaliau straipsnyje analizuojami pakeitimai, susiję su Lietuvos baudžiamosios politikos švelninimu. Visi 2023 metų Lietuvos baudžiamosios politikos švelninimo atvejai sugrupuojami į keturias grupes. Tyrimas atskleidžia dekriminalizavimo, sankcijų švelninimo, sudėties požymių keitimo ir kvalifikuojančių požymių panaikinimo ar kitokio sušvelninimo atvejus. Straipsnyje išvelgiama Lietuvos baudžiamosios politikos švelnėjimo tendencija.

Reikšminiai žodžiai: baudžiamoji politika; baudžiamojo įstatymo griežtinimas; baudžiamojo įstatymo švelninimas; alternatyvios bausmės; dekriminalizavimas.

Įvadas

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – ir BK, Kodeksas) yra dinamiškas įstatymas, kuris nuo jo priėmimo 2000 m. rugsėjo 26 d. buvo papildytas ir pakeistas 108 kartus, iš jų net septynis kartus 2023 metais. Galima sutikti su nuomone, kad nemaža dalis visų Kodekso pakeitimų yra visiškai suprantami ir priimtini, tačiau kai kurie iš jų yra kritikuotini¹. Šiame straipsnyje nagrinėjami tik tam tikri 2023 m. padaryti Kodekso pakeitimai². Daugiausia dėmesio skiriama pakeitimams, susijusiems su humanizavimo principo įgyvendinimu baudžiamojoje politikoje. Neabejotinai baudžiamųjų įstatymų švelninimas gali būti siejamas su humanizmo principo raiška Lietuvos baudžiamojoje politikoje. Humanizmo principas baudžiamosios teisės teorijoje nėra plačiai nagrinėtas. Jis minimas Lietuvos Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje. Iš mokslininkų, rašiusių apie humanizmo principą Lietuvos

1 Gintaras Švedas, „Baudžiamosios politikos tendencijos Lietuvos Respublikoje 1995–2004 metais“, *Teisė* 56 (2005): 67–68.

2 2023 m. balandžio 27 d. įstatymas Nr. XIV-1925 bus nagrinėjamas iki 17 straipsnio imtinai; 2022 m. gruodžio 22 d. įstatymą Nr. XIV-1749, straipsnio autorius priskiria 2023 m. pakeitimams.

baudžiamosioje teisėje, galima paminėti A. Dzegoraitį, V. Pavilionį, G. Švedą, J. ir D. Prapiestį³.

Šio straipsnio tikslas yra įvertinti 2023 m. Seimo priimtus įstatymus, keičiančius BK, t. y., identifikuojant konkrečias normas, vienaip ar kitaip švelninančias asmenų, padariusių atitinkamas nusikalstamas veikas, teisinę padėtį; taip pat nustatant, kurios pakeistos teisės normos įgavo Kodekso 3 straipsnio 2 dalyje numatytą grįžtamąją galią, t. y. bus taikomos iki tokio įstatymo įsigaliojimo nusikalstamą veiką padariusiems asmenims, taip pat atliekantiems bausmę ir turintiems teistumą asmenims. Siekiant šio tikslo straipsnyje taikyti lyginamasis, analizės, dedukcinis, apibendrinimo ir kiti metodai.

1.3.1. Baudžiamosios politikos sampratos sudedamosios dalys: teisės aktų leidyba ir jų taikymas

Atskiri baudžiamosios politikos sampratos aspektų tyrimai Lietuvoje suaktyvėjo tik pradėjus rengti šiuo metu galiojančio BK projektą. Iš mokslininkų, tyrusių baudžiamosios politikos sampratą ir atskirus jos aspektus galima paminėti J. Prapiestį⁴, V. Pavilionį⁵, G. Švedą⁶, V. Piesliaką⁷, Lietuvos socialinių mokslų centro teisės instituto mokslininkų kolektyvą⁸.

Akcentuotina, kad „sąvoką „baudžiamoji politika“ galima suprasti ir apibrėžti labai įvairiai, pradedant siaura bausmių nustatymo ir vykdymo samprata, baigiant plačia ir visa apimančia valstybės reakcija į nusikalstamą elgesį“⁹. Taigi mokslininkų nuomonės, kas yra baudžiamoji politika, išsiskiria bandant detalizuoti baudžiamosios politikos apibrėžimą. Baudžiamoji politika yra apibūdinama nevienodai, akcentuojant skirtingus jos elementus.

Galima būtų išskirti dvi Lietuvos mokslininkų nuomonės dėl baudžiamosios politikos sampratos. Remiantis pirmąja nuomone, baudžiamosios politikos samprata apima tik teisės aktų leidybą, antrąja – baudžiamąją politiką sudaro ne tik teisės aktų leidybos veikla, bet ir jų taikymo, t. y. teismų veikla taikant baudžiamuosius įstatymus.

3 Algimantas Dzegoraitis, *Baudžiamoji politika Lietuvoje. Realybė ir perspektyvos* (Vilnius: Lietuvos kalinių globos draugija, 2002); Algimantas Dzegoraitis, „Kriminalinė bausmė ir probacija teisinėje valstybėje“, *Justitia* 17, 5 (1998); Vladas Pavilionis ir kt., *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis: vadovėlis* (Vilnius: Eugrimas, 2001); Gintaras Švedas, *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006); Darius Prapiestis ir Jonas Prapiestis, „Humanizmo principas Lietuvos baudžiamosioje politikoje“, iš *Kelyje su Konstitucija: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*, red. Bronius Sudavičius (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2022).

4 Jonas Prapiestis, „Dėl baudžiamosios politikos kryptingumo ir efektyvumo. Teisingumo ministro informacija“, *Teisės problemos* 4 (1995); Prapiestis ir Prapiestis, *supra note*, 3: 268–290.

5 Vladas Pavilionis, „Baudžiamosios politikos pagrindai (1)“, *Justitia* 3 (1996); Vladas Pavilionis, „Baudžiamosios politikos pagrindai (2)“, *Justitia* 4 (1996).

6 Švedas, *supra note*, 1.

7 Vytautas Piesliakas, „Naujojo Lietuvos Respublikos baudžiamosio kodekso principinės nuostatos ir baudžiamoji politika“, *Jurisprudencija* 10, 2 (1998); Vytautas Piesliakas, „Baudžiamoji politika Lietuvoje po 1990 m. ir jos tendencijos“, *Jurisprudencija* 13, 5 (1999).

8 Gintautas Sakalauskas ir kt., *Baudžiamoji politika Lietuvoje: tendencijos ir lyginamieji aspektai* (Vilnius: Teisės institutas, 2012).

9 *Ibid.*, 12.

Analizuojant Lietuvos mokslininkų tyrimus nesunku pastebėti, kad prieštaravimų priskirti įstatymų leidybos veiklą baudžiamajai politikai nėra, jei kalbama apie baudžiamąjį, baudžiamąjo proceso ir bausmių vykdymo įstatymus. Tačiau dėl galimybės priskirti kitus, ypač ne Seimo priimtus, teisės aktus baudžiamajai politikai bendros nuomonės nėra. Pavyzdžiui, V. Pavilionis nurodė, kad „baudžiamoji politika negalėtų taip vadintis apskritai, jeigu ji remtųsi ne baudžiamąja teise, o kuria nors kita teisės šaka“¹⁰. O G. Švedas baudžiamajai politikai priskyrė ne tik baudžiamąjį įstatymą, bet ir jam įgyvendinti skirtus baudžiamąjo proceso, bausmių vykdymo, kriminalinės žvalgybos, teismų, prokurorų, ikiteisminio tyrimo institucijų bei pareigūnų veiklą ir statusą reglamentuojančius įstatymus. G. Sakalauskas, be įstatymų, baudžiamajai politikai priskyrė ir vykdomosios valdžios norminius sprendimus, susijusius su asmenų baudimu už nusikalstamas veikas¹¹. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tokia plataus pobūdžio nuomonė leidžia baudžiamajai politikai priskirti net tuos teisės aktus, į kuriuos blanketinės BK normos daro nuorodas. Pavyzdžiui, kelių eismo taisyklės, finansinės apskaitos įstatymas ir pan.

Apibendrinant teigtina, kad G. Sakalauskas nurodo, kad baudžiamoji politika – tai „įstatymų leidėjo ir vykdomosios valdžios norminių sprendimų bei siekių, susijusių su asmenų baudimu už nusikalstamas veikas, visuma“¹². Šios nuomonės šalininkai laikosi pozicijos, kad teismų praktika negali patekti, būti sudedamąja baudžiamosios politikos dalimi, nes „teismai, būdami savarankiška valdžia, nevykdo politinių valstybės uždavinių, todėl ir jų veikla taikant baudžiamuosius įstatymus negali būti valstybėje vykdomos baudžiamosios politikos sudedamoji dalis“¹³. Be to, „vadovaujantis valdžių atskyrimo principu <...> teismai neformuoja ir neįgyvendina politikos – tai daro įstatymų leidžiamoji ir vykdomoji valdžia, o teismai tiesiog vykdo teisingumą“¹⁴. Remiantis tuo, teismų praktiką siūloma laikyti „baudžiamosios politikos rezultatu, išraiška bei iliustracija“¹⁵, o ne jos sudedamąja dalimi.

Su aukščiau pateikta nuomone būtų galima sutikti, jei teisingumo vykdymas būtų eilinė valstybės institucijų funkcija. Tačiau jos įtvirtinimas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, pabrėžiant jos išskirtinumą ir svarbą valstybės gyvenimui, leidžia tuo suabejoti. Be to, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) Lietuvos Respublikos teismų įstatymo¹⁶ įpareigojamas formuoti vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus. Tokia funkcija reiškia, kad nusikalstamumo kontrolės sferoje visuomeninių santykių

10 Pavilionis, „Baudžiamosios politikos pagrindai (1)“, *Justitia* 3 (1996); Vladas Pavilionis, „Baudžiamosios politikos pagrindai (2)“, *Justitia* 4 (1996): 20.

11 Gintautas Sakalauskas, „Šiuolaikinės baudžiamosios politikos Lietuvoje bruožai ir padariniai“, iš *Ketvirtis amžiaus tiriant ir reformuojant Lietuvos teisinę sistemą. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Lietuvos teisės instituto 25 metų sukakčiai*, red. Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė, Petras Ragauskas (Vilnius: Akademinė leidyba, 2016), 206.

12 *Ibid.*, 206.

13 Gintaras Švedas, „Baudžiamoji politika ir ją formuojantys veiksniai“, *Teisė* 59 (2006): 130.

14 Sakalauskas, *op. cit.*, 206.

15 *Ibid.*

16 Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, *Valstybės žinios*, 2002-03-27, Nr. 31-1130.

sureguliuavimui nepakanka vien priimtų teisės normų. Sykiu tai reiškia, kad teisės normos gali būti suprantamos ir taikomos nevienodai. Galimas nevienodas teisės normų taikymas nulemia teisinės valstybės principų, tokių kaip lygybės prieš įstatymą, teisinio tikrumo, teisingumo ir kitų, pažeidimą, taip pat ir teisinės valstybės paneigimą. Teismų veikla yra išskirtinai svarbi ir jiems suteiktos galimybės formuoti bendrą baudžiamųjų ir su jais susijusių įstatymų taikymą, leidžia suabejoti anksčiau pateikta nuomone – nelaikyti teismų praktikos baudžiamosios politikos sude-
damąja dalimi.

Todėl, viena vertus, labiau pagrįsta yra kita nuomonė, pagal kurią baudžiamoji politi-
ka apima „tiek baudžiamųjų įstatymų kūrimą, tiek jų taikymą“¹⁷. Nors mokslininkai skirtingai apibrėžia baudžiamosios politikos sampratą¹⁸, tačiau visi sutinka, kad baudžiamajai politikai pri-
skiriamas ne tik teisės normų kūrimas, bet ir jų taikymas. Tokia išvada pagrindžiama pateikiant skirtingus argumentus. Pavyzdžiui, nurodant, kad baudžiamosios politikos veiksmingumą paro-
do teismų praktika, teismai tikrina baudžiamųjų įstatymų kokybę ir gali veikti normų turinio supratimą¹⁹ ir pan.

Kita vertus, literatūroje galima aptikti nuomonę, kad baudžiamosios politikos samprata yra tiesiogiai veikiama subjektyvaus tyrėjo supratimo²⁰. Tai reiškia, kad skirtingų nuomonių bu-
vimas yra natūralus ir priimtinas, o tam tikro tyrimo apimtis priklauso nuo tyrėjo suformuluotos baudžiamosios politikos sampratos.

Šiame straipsnyje nagrinėjami 2023 metais padaryti baudžiamąjo kodekso pakeitimai, todėl straipsnis, remiantis bet kuria anksčiau paminėta nuomone, skirtas Lietuvos baudžiamosios politikos analizei. Be to, tyrime identifikuotos baudžiamąjo kodekso pakeitimų tendencijos, ypač švelninimo atvejais, – tai gali reikšti Lietuvos baudžiamosios politikos humanizavimo pradžią.

1.3.2. Glausta 2023 m. Baudžiamąjo kodekso pakeitimų analizė

2023 m. BK buvo pakeistas net septynis kartus, beveik 1,5 karto daugiau nei pakeitimų vidurkis nuo BK priėmimo. Minėtose septyniuose įstatymuose buvo net 70 straipsnių, keičian-
čių BK normas²¹. Minėti BK pakeitimų įstatymai buvo skirtingos apimties, nuo vieno BK specia-

17 Švedas, *supra note*, 13: 130.

18 Pvz., „baudžiamoji politika – tai valstybės vykdomos nusikalstamumo kontrolės formos ir metodai siekiant tam tikrų apibrėžtų tikslų <...> priimant baudžiamuosius įstatymus, juos keičiant ir taikant“ (Vytautas Piesliakas, *Baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga* (Vilnius: Justitia, 2006), 37); „remtina pozicija, kuri baudžiamąją politiką traktuoja siauruoju požiūriu per baudžiamosios justicijos, apimančios tiek baudžiamųjų įstatymų kūrimą, tiek jų taikymą, prizmę“ (Švedas, *supra note*, 13: 130), „baudžiamoji politika yra valstybės veikla baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis kovojant su nusikalstamumu, t. y. ir baudžiamoji teisėkūra, apimanti kūrimą teisės, sudarančios teisinės prielaidas baudžiamajai justicijai vykdyti, ir baudžiamųjų įstatymų (materialinės ir procesinės teisės šakų) taikymas“ (Prapiestis ir Prapiestis, *supra note*, 3: 270).

19 Vytautas Piesliakas, „Baudžiamoji politika Lietuvoje po 1990 m. ir jos tendencijos“, *Jurisprudencija* 13, 5 (1999): 56; Švedas, *supra note*, 1: 64-65.

20 Sakalauskas ir kt., *supra note*, 8: 12; Švedas, *supra note*, 3: 24–25.

21 Šiame tyrime neįskaičiuojami straipsniai, numatantys įsigaliojimo datas.

liosios dalies straipsnio pakeitimo iki penkiasdešimt keturių straipsnių, keičiančių BK specialios dalies nuostatas²². Trisdešimt tris BK keičiančias normas, nagrinėjamas šiame straipsnyje, galima suskirstyti į tris grupes. Pirmoji grupė – normos vienaip ar kitaip švelninančios BK nuostatas, antroji – normos, kurios tam tikrais aspektais griežtina BK nuostatas ir trečioji – normos, kurios nei griežtina, nei švelnina BK nuostatas, o tiesiog jas detalizuoja, paaiškina tam tikrus sudėčių požymius ar kitas BK nuostatas (techniniai pakeitimai).

Prie paskutinės, trečiosios, pakeitimų grupės galima priskirti net aštuoniolika straipsnių, kurie yra aiškinančio-detalizuojančio pobūdžio. Šie pakeitimai yra labiau skirti tobulinti įstatymo formą ir pagerinti įstatymo supratimą. Pirmiausia tai straipsniai, keičiantys BK skyriaus ar straipsnio pavadinimus²³ ir straipsniai, skirti tobulinti BK kalbą²⁴. Trečiajai pakeitimų grupei taip pat galima priskirti įstatymą Nr. XIV-2187, kuriuo sujungiamos BK 68¹ ir 68² straipsnių nuostatos. Šiuose straipsniuose yra numatytos dvi baudžiamojo poveikio priemonės, kurios iš dalies sutampa ir jomis siekiama analogiškų tikslų, t. y. apriboti galimybę nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui daryti naujas nusikalstamas veikas tam tikrose srityse. Toks BK straipsnių sujungimas yra labiau techninis, įnešantis daugiau aiškumo formuojant nuoseklią teismų praktiką ir institucijoms praktiškai įgyvendinant teismų sprendimus. Taip pat paminėtini pakeitimai, skirti patikslinti nusikalstamų veikų sudėčių požymius²⁵.

Atskirai reikėtų aptarti pakeitimus, kuriais keičiami ar papildomi BK pateikiamų sąvokų išaiškinimo straipsniai. Tarp jų yra trys normos – tai BK 141, 190 ir 277¹ straipsnių pakeitimai. Šių pakeitimų reikšmė yra labai skirtinga. BK 141 ir 277¹ straipsnių pakeitimus galima drąsiai laikyti nedarančiais poveikio baudžiamajai politikai. Pirmasis straipsnis papildytas šeimos narių ir mažamečio asmens apibrėžimais, nekeliančiais supratimo ar taikymo problemų teismų praktikoje ar baudžiamosios teisės teorijoje. Antrasis straipsnis papildytas nuorodomis į konkrečius teisės

22 2022 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXII skyriaus pavadinimo ir 154 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XIV-1749 – 2 straipsnių (toliau – įstatymas Nr. XIV-1749); 2023 m. kovo 30 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 123-1 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XIV-1866 – 1 straipsnio (toliau – įstatymas Nr. XIV-1866); 2023 m. balandžio 27 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 141, 156, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 189-1, 190, 192, 195, 196, 197, 199, 199-1, 199-2, 200, 201, 203, 204, 206, 207, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 224-1, 246, 248, 253, 255, 256, 267, 267-1, 277, 281 straipsnių ir XXIX skyriaus pavadinimo pakeitimo, Kodekso papildymo 253-2, 256-2, 260-1, 266-1, 267-2, 267-3, 276-4, 282-1 straipsniais ir 186, 298 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas Nr. XIV-1925 – 54 straipsnių (toliau – įstatymas Nr. XIV-1925); 2023 m. birželio 1 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 191, 192, 193 ir 194 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIV-2025 – 4 straipsnių (toliau – įstatymas Nr. XIV-2025); 2023 m. birželio 22 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 100-1, 100-3 ir 113-1 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIV-2085 – 3 straipsnių (toliau – įstatymas Nr. XIV-2085); 2023 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 270, 271-1, 277-1 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 270-4 straipsniu įstatymas Nr. XIV-2152 – 4 straipsnių (toliau – įstatymas Nr. XIV-2152); 2023 m. spalio 10 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 68-1 straipsnio pakeitimo ir 68-2 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas Nr. XIV-2187 – 2 straipsnių (toliau – įstatymas Nr. XIV-2187).

23 Įstatymo Nr. XIV-1749 1 straipsnis, įstatymo Nr. XIV-1925 13 ir 14 straipsniai, įstatymo Nr. XIV-2025 2 straipsnis ir įstatymo Nr. XIV-2085 3 straipsnis.

24 Įstatymo Nr. XIV-1925 16 ir 17 straipsniai, įstatymo Nr. XIV-2025 3 ir 4 straipsniai.

25 Įstatymo Nr. XIV-1925 5, 6, 14 ir 15 straipsniai, įstatymo Nr. XIV-2025 1 ir 2 straipsniai, įstatymo Nr. XIV-2085 3 straipsnis.

normų aktus, į kurios nukreipia XXXVIII skyriaus blanketinės normos. Tačiau visiškai kitaip turi būti vertinami BK 190 straipsnio pakeitimai. Jie yra labai reikšmingi ir, manytina, ženkliai veiks teismų praktiką taikant baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas, numatytas BK XXVIII skyriuje (Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtingiems teisėms ir turtingiems interesams).

Prie antros pakeitimų grupės, griežtinančios baudžiamosios atsakomybės sąlygas, galima priskirti trylika straipsnių. Šią pakeitimų grupę galima suskirstyti į tris sąlyginius pogrupius: pavojingų veikų kriminalizavimas²⁶, sankcijų sugriežtinimas²⁷ ir sudėties požymių išplėtimas²⁸.

Pirmąją grupę sudaro pakeitimai, kurie vienaip ar kitaip švelnina baudžiamąją politiką. Tokie pakeitimai yra įtvirtinti net penkiolikoje straipsnių ir gali būti siejami su nusikalstamų veikų dekriminalizavimu²⁹, sankcijų švelninimu³⁰, sudėties požymių keitimu³¹.

Prieš analizuojant tam tikrus pakeitimus reikia pabrėžti, kad bet kuris BK pakeitimas, ar griežtinantis, ar švelninantis baudžiamąją atsakomybę, nėra savaimė blogas ar geras. Kiekvieno BK pakeitimo kokybinį vertinimą galima atlikti tik praėjus tam tikram laikui, atlikus retrospektyvinį tyrimą.

1.3.3. 2023 m. BK pakeitimai – baudžiamosios politikos švelninimo link

Lietuvos baudžiamosios politikos švelninimo atvejų nėra gausu, juo labiau jų negalima pavadinti tradiciniais arba išvelgti tam tikras baudžiamosios politikos švelnėjimo tendencijas³², ypač kai kalbama apie BK specialiosios dalies pakeitimus. Priešingai, tyrėjai atkreipia dėmesį į tai, kad pastebimos Lietuvos baudžiamosios politikos griežtėjimo tendencijos³³, o atskiri jos švelninimo atvejai greičiau išimtis nei taisyklė. Todėl toliau pagrindinis dėmesys bus skirtas pirmajai, įvardytai kaip baudžiamosios politikos švelninimo pakeitimų, grupei.

1.3.3.1. Dekriminalizavimas

Įstatymai dėl nusikalstamų veikų dekriminalizavimo vienareikšmiškai suprantami kaip

26 Įstatymo Nr. XIV-1925 3, 16 ir 17 straipsniai, įstatymo Nr. XIV-2085 3 straipsnis, įstatymo Nr. XIV-2152 2 straipsnis.

27 Įstatymo Nr. XIV-1925 14 straipsnis, įstatymo Nr. XIV-2085 2 straipsnis.

28 Įstatymo Nr. XIV-1866 1 straipsnis, įstatymo Nr. XIV-1925 2 straipsnis, įstatymo Nr. XIV-2025 2 straipsnis, įstatymo Nr. XIV-2085 1 ir 3 straipsniai, įstatymo Nr. XIV-2152 1 ir 3 straipsniai.

29 Įstatymo Nr. XIV-1925 9 ir 11 straipsniai.

30 Įstatymo Nr. XIV-1749 2 straipsnis, įstatymo Nr. XIV-1925 4, 7, 8, 9, 15, 16, 17 straipsniai.

31 Įstatymo Nr. XIV-1749 2 straipsnis, įstatymo Nr. XIV-1925 3, 4, 5, 6, 7, 8, 14, 15 straipsniai, įstatymo Nr. XIV-2025 2 straipsnis.

32 Kiek kitokią nuomonę pateikia S. Arlauskas. Plačiau: Saulius Arlauskas, „Kriminalinės bausmės tikslų aporija ir baudžiamoji politika Lietuvoje“, *Jurisprudencija* 95, 5 (2007): 21.

33 Jonas Prapiestis, Gintaras Švedas ir Darius Prapiestis, „Teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies klausimais“, *Teisė* 119 (2021): 35; Prapiestis ir Prapiestis, *supra note*, 3: 273.

baudžiamosios politikos humanizavimo atvejai. Taip juos vertina ne tik teisininkai, bet ir visa visuomenė. Reikia pastebėti, kad šiame tyrime dekriminalizavimas suprantamas ne tik kaip visos nusikalstamos veikos panaikinimas BK, bet ir kaip dalinis panaikinimas, kai atsisakoma ne pavienio sudėties požymio, o, pavyzdžiui, vienos iš kaltės formų.

Klasikinis ir nekeliantis abejonių analizuojamuose BK pakeitimuose dekriminalizavimo pavyzdys yra 298 straipsnio dėl neteisėto žemėnaudos riboženklis pakeitimo pripažinimas netekusiu galios³⁴. O BK 186 straipsnio (dėl turtinės žalos padarymo apgaule) pripažinimą netekusiu galios³⁵ negalima įvardyti dekriminalizavimu, tai labiau – pseudodekriminalizavimas. Šią išvadą galima pagrįsti išanalizavus BK 186 straipsnio (dėl turtinės žalos padarymo apgaule) pripažinimo netekusiu galios priežastis. Pritartina įstatymo projekto aiškinamajame rašte³⁶ pateiktai nuomonei, kad „BK 186 straipsnyje nurodyta nusikalstama veika vertintina kaip perteklinė ir pridėtinės vertės neturinti sukčiavimo (BK 182 straipsnis) specialioji norma“, kad normoje nėra esminių skirtumų nuo sukčiavimo (BK 182 straipsnis), kad normoje kriminalizuota viena iš sukčiavimo formų, kad, panaikinus BK 186 straipsnį, vengimo atsiskaityti už atliktus darbus, gautas prekes, suteiktas paslaugas ar pan. atvejais būtų taikoma bendra sukčiavimo norma (BK 182 straipsnis). Pateikti argumentai parodo, kad BK 186 straipsnio panaikinimas pašalina nereikalingą ir klaidinančią normos konkurenciją su sukčiavimo norma. Taip pat tai reiškia, kad BK 186 straipsnio panaikinimas nereiškia, kad pavojingos veikos tampa nepavojingomis baudžiamąja prasme. Priešingai, tai reiškia, kad jos patenka į BK 182 straipsnio taikymo ribas. Palyginus BK 186 ir 182 straipsnius baudžiamosios atsakomybės griežtumo aspektais matyti, kad nagrinėjamas pseudodekriminalizavimas yra baudžiamosios atsakomybės sugriežtinimas, o ne jos panaikinimas.

Taigi, nagrinėjamuose BK pakeitimuose lieka du „dalinio“ dekriminalizavimo atvejai. Pirmasis jų – įstatymo Nr. XIV-1925 9 straipsniu panaikinta BK 184 straipsnio nuostata, kuri leido taikyti baudžiamąją atsakomybę neatsargios kaltės atveju. Toks, nors ir dalinis, dekriminalizavimas visiškai atitinka baudžiamosios teisės mokslo ir praktikos poreikius³⁷. Antrasis – įstatymo

34 Įstatymo Nr. XIV-1925, 54 straipsnis.

35 Įstatymo Nr. XIV-1925, 10 straipsnis.

36 Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 156, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 189, 190, 192, 195, 196, 197, 199, 199, 199, 199, 199, 199, 199, 200, 201, 203, 204, 206, 207, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 224, 246, 248, 253, 255, 256, 267, 267, 270, 277 IR 281 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 282¹ straipsniu ir kodekso 177, 186 ir 298 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 115, 122, 125, 137, 187, 205 ir 589 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 107¹, 113¹ ir 187¹ straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 122, 151, 167 ir 225 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 8 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų“, TAR, žiūrėta 2023 m. gruodžio 16 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lit/TAK/cdcef910a45d11ecaf79c2120caf5094?positionInSearchResults=5&searchModelUUID=b4eea9fa-5d47-4d9a-ba3a-d0f9e4d890d7>.

37 Plačiau: Darius Pranka, „Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2012), 109–113; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. „Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai)“, LAT, žiūrėta 2023 m. gruodžio 17 d., <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/naudziamuju-byly-apzvalgos/68>.

Nr. XIV-1925 11 straipsniu panaikinta BK 189¹ straipsnio nuostata – „arba turėdamas ir galėdamas žinoti“, kuri kėlė tam tikrų teorinių ir praktinių problemų nustatant kaltę. Reikia pasakyti, kad nemažai mokslininkų atkreipė dėmesį į netinkamą BK 189¹ straipsnio formuluotę³⁸, o kai kurie šią sudėtį įvardijo net „teisėkūros broku“³⁹. Todėl aptariamasis pakeitimas yra sveikintinas, kadangi suteikė aiškumo BK 189¹ straipsnio sudėčiai, palikdamas už baudžiamosios atsakomybės ribų daug ikiteisminio tyrimo praktikoje pasitaikančių situacijų.

1.3.3.2. Sankcijų švelninimas

BK pakeitimuose yra aštuoni sankcijas švelninantys straipsniai. Šiuose straipsniuose vienaip ar kitaip plečiamas alternatyvių bausmių skaičius. Akcentuotina, kad alternatyvių bausmių skaičiaus didinimas konkrečiose sankcijose gali būti vertinamas įvairiai. Pavyzdžiui, manoma, kad „darosi problemiškas veikų, už kurias siūloma kaltininkus taip įvairiai, skirtingai bausti, tikrasis pavojingumo supratimas, nes apie veikų pavojingumo pobūdį paprastai sprendžiama iš bausmių rūšių, dydžių, numatytų už tokių veikų padarymą. Teisingas padarytos veikos pavojingumo pobūdžio supratimas būtinas individualizuojant kaltininkų atsakomybę <...> sankcijose išvardijus beveik visas BK bendrojoje dalyje numatytas bausmes, nebelieka aiškių tokio supratimo ribų, tiksliau – veikų pavojingumo įvertinimas gali būti pats įvairiausias, net prieštaringas. <...> Tai vertintina kaip netinkamas įstatymų leidėjo konstitucinės priedermės – nustatyti proporcingas ir kartu humaniškas bausmes – vykdymas. <...> Konstitucinis Teismas ne kartą konstatavo, jog konstituciniai teisingumo, teisinės valstybės principai suponuoja, kad už tam tikras nusikalstamas veikas turi būti nustatyta skirtinga baudžiamoji atsakomybė, kad baudžiamajame įstatyme nustatytos bausmės <...> turi būti proporcingos (adekvačios) teisės“⁴⁰. Iš esmės galima sutikti su nurodytais argumentais, bet tik tais atvejais, kai sankcijos papildomos alternatyviomis bausmėmis, švelnesnėmis arba griežtesnėmis už esančias. O jei sankcijos papildomos bausmėmis, esančiomis tarp sankcijoje numatytos švelniausios ir griežčiausios bausmių (toliau – vidinė bausmė), jokio disbalanso ir nusikalstamos veikos pavojingumo supratimo pasikeitimo neatsiranda. Tokios alternatyvios bausmės kaip tik suteikia teismams daugiau galimybių individualizuoti kaltininko atsakomybę. Taip pat būtina nurodyti, kad įmanomos tokios situacijos, kai sankcija pasipildo nauja švelniausia bausme, tačiau sykiu sumažinama sankcijoje numatyta griežčiausia bausmė. Tokie atvejai reiškia, kad įstatymų leidėjas pervertina ir pakeičia nusikalstamos veikos pavojingumą, be to, tai nesukelia anksčiau minėtų neigiamų padarinių.

Antai pasikeitė BK 154 straipsnio 1 dalies sankcija, kuri buvo papildyta nauja švelniausia

38 Skirmantas Bikelis, „Baudžiamosios politikos orientavimo į su laisvės atėmimu nesusijusių poveikio priemonių taikymą galimybės“, Teisės institutas, žiūrėta 2023 m. gruodžio 20 d., https://teise.org/wp-content/uploads/2020/04/Alternatyvos_kaip_tyrimas.pdf; Oleg Fedosiuk, „Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir praktika“, *Jurisprudencija* 19, 2 (2012): 724.

39 Prapiestis ir Prapiestis, *supra note*, 3: 279.

40 *Ibid.*, 275–276.

viešųjų darbų bausme, vidine laisvės apribojimo bausme, ir iki vienerių metų sušvelnėjo maksimali laisvės atėmimo riba. Taigi toks BK 154 straipsnio 1 dalies sankcijos pakeitimas reiškia, kad įstatymų leidėjas kompleksiskai sumažino šio nusikaltimo pavojingumą.

Taip pat buvo pakeistos net keturių BK XXVIII skyriaus, t. y. 178 (vagystė), 182 (sukčiavimas), 183 (turto pasisavinimas) ir 184 (turto iššvaistymas), straipsnių sankcijos. Minėtų straipsnių pakeitimai buvo ženklūs, nes atsirado naujas kvalifikuojantis požymis, naujos straipsnių dalys ir kt. Tačiau, nepaisant padarytų pakeitimų, bendras nusikalstamų veikų pavojingumas nepasikeitė.

BK 178 straipsnio 2 dalies sankcija pasipildė švelniausia viešųjų darbų bausme, o maksimalus laisvės atėmimo terminas buvo sumažintas iki ketverių metų. Įstatymų leidėjas sumažino kvalifikuojančių požymių „atvirai“ ir „viešoje vietoje pagrobė svetimą turtą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio (kišenvagystė)“ pavojingumą, ir likę buvusios 2 straipsnio dalies kvalifikuojantys požymiai pateko į 3 straipsnio dalį, bet jų pavojingumas nepasikeitė. Buvusi 3 straipsnio dalis tapo 4 dalimi, kurioje nurodytas naujas kvalifikuojantis požymis – „labai didelės vertės“ ir nauja sankcijos švelniausia baudos bausmė.

BK 182 straipsnio 2 dalies sankcija buvo papildyta švelniausiomis baudos ir laisvės apribojimo ir arešto bausmėmis, o maksimalus laisvės atėmimo terminas buvo sumažintas iki šešerių metų. Taip įstatymų leidėjas sumažino kvalifikuojančių požymių „didelės vertės svetimo turto“, „didelės vertės turtinės teisės“, „didelės vertės turtinės prievolės“ pavojingumą. Buvusi 2 straipsnio dalis tapo 3 dalimi, kurioje įtvirtinti nauji itin kvalifikuojantys požymiai: „labai didelės vertės svetimo turto“, „labai didelės vertės turtinės teisės“, „labai didelės vertės turtinės prievolės“ ir nauja sankcijos švelniausia baudos bausmė.

BK 183 straipsnio 1 dalies sankcija buvo papildyta vidine laisvės apribojimo, arešto bausmėmis, 2 dalies sankcija – švelniausiomis baudos, laisvės apribojimo ir arešto bausmėmis, o maksimalus laisvės atėmimo terminas buvo sumažintas iki šešerių metų. Taigi įstatymų leidėjas sumažino 2 straipsnio dalies kvalifikuojančių požymių „didelės vertės svetimo turto“ ir „didelės vertės turtinės teisės“ pavojingumą, o likę buvusios 2 straipsnio dalies kvalifikuojantys požymiai pateko į 3 straipsnio dalį. BK 183 straipsnio 3 dalis buvo papildyta itin kvalifikuojančiais požymiais – „labai didelės vertės svetimo turto“ ir „labai didelės vertės turtinės teisės“, tačiau sankcija, palyginti su senąja 2 straipsnio dalimi, sušvelnėjo ir numato baudą, laisvės atėmimą iki aštuonerių metų. Ketvirtoje straipsnio dalyje numatyto baudžiamojo nusižengimo sudėties sankcija buvo papildyta vidine laisvės apribojimo bausme.

BK 184 straipsnio 1 dalies sankcija buvo papildyta vidine arešto bausme, 2 straipsnio dalies sankcija – švelniausiomis baudos, laisvės apribojimo ir arešto bausmėmis, o maksimalus laisvės atėmimo terminas buvo sumažintas iki penkerių metų. Taigi įstatymų leidėjas sumažino 2 straipsnio dalies kvalifikuojančių požymių „didelės vertės svetimo turto“ ir „didelės vertės turtinės teisės“ pavojingumą, o likę buvusios 2 straipsnio dalies kvalifikuojantys požymiai pateko į 3 straipsnio dalį. BK 184 straipsnio 3 dalis buvo papildyta itin kvalifikuojančiais požymiais – „labai

didelės vertės svetimo turto“ ir „labai didelės vertės turtinės teisės“, tačiau sankcija, palyginti su senąja 2 straipsnio dalimi, sušvelnėjo ir dabar numato baudą, laisvės atėmimą iki septynerių metų. Ketvirtoje dalyje numatyto baudžiamąjį nusikaltimą sudėties sankcija buvo papildyta vidine laisvės apribojimo bausme.

BK 195 straipsnio 1 dalies sankcija buvo papildyta nauja švelniausia viešųjų darbų bausme ir vidine laisvės apribojimo bausme. Toks BK 195 straipsnio 1 dalies sankcijos pakeitimas kelia klausimą, ar įstatymų leidėjas sumažino šio nusikaltimo pavojingumą, nes griežčiausia bausmė keičiama nebuvo.

BK 196 straipsnio 1 dalies sankcija buvo papildyta naujomis vidinėmis laisvės apribojimo ir arešto bausmėmis. Toks BK 196 straipsnio 1 dalies sankcijos pakeitimas reiškia, kad įstatymų leidėjas šio nusikaltimo pavojingumo nekeitė.

BK 197 straipsnio 1 dalies sankcija buvo papildyta nauja švelniausia viešųjų darbų bausme ir vidine laisvės apribojimo bausme. Toks BK 197 straipsnio 1 dalies sankcijos pakeitimas taip pat kelia klausimą, ar įstatymų leidėjas sumažino šio nusikaltimo pavojingumą, nes griežčiausia bausmė keičiama nebuvo.

1.3.3.3. Sudėties požymių keitimas

BK pakeitimai sušvelnino keturiolika nusikalstamas veikas numatančių straipsnių. Įstatymų leidėjas pasirinko kelis būdus sušvelninti BK specialiojoje dalyje įtvirtintas sudėtis, keičiant tam tikrus sudėties požymius: dėl nusikalstamos veikos dalyko, pavojingų padarinių, kvalifikuojančių požymių.

Kodekse yra nemažai nusikalstamų veikų sudėčių, kurių pavojingumas tiesiogiai priklauso nuo nusikalstamos veikos dalyko kokybinių ar kiekybinių charakteristikų. Todėl visiškai logiška, kad tų charakteristikų pakeitimai tiesiogiai veikia baudžiamąją politiką.

Ryškiausias pavyzdys – įstatymo Nr. XIV-1925 12 straipsnis, kuriuo buvo pakeistos BK XXVIII skyriaus 190 straipsnyje nurodytos sąvokos. Šiuo pakeitimu buvo padidinta nedidelės vertės svetimo turto viršutinė riba – nuo 5 iki 10 MGL. Toks pakeitimas reiškia, kad daugiau nusikalstamų veikų bus vertinama kaip baudžiamasis nusikaltimas, o ne nusikaltimas. Šis pakeitimas tiesiogiai palietė penkis BK XXVIII numatytas sudėtis (178, 182, 183, 184, 187 ir 189 straipsniai).

Taip pat pakeitimu koreguota didelės vertės svetimo turto minimali riba – vietoje 250 MGL įtvirtinta 400 MGL dydžio suma. Šis pakeitimas lemia tai, kad daugiau nusikaltimų atitiks pagrindinę, o ne kvalifikuotą atitinkamo straipsnio sudėtį (nesant kitų kvalifikuojančių požymių). Toks pakeitimas susijęs su devyniomis BK XXVIII numatytomis sudėtimis (178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 187 ir 189 straipsniai).

BK specialiojoje dalyje yra straipsnių, kurių dispozicijoje tiesiogiai nurodoma dalyko vertė. Įstatymo Nr. XIV-1925 11 ir 14 straipsniai atitinkamai pakeitė BK 189¹ ir 192 straipsnius. BK 189¹ straipsnio dispozicijoje nurodyta 900 MGL turto vertė, iki pakeitimo – 500 MGL. BK

192 straipsnio dispozicijoje nurodyta 400 MGL atgamintų kūrinių originalų kaina, iki pakeitimo – 100 MGL. Šie du pakeitimai padidinant vertes susiaurino baudžiamosios atsakomybės taikymo galimybes.

Kitas sudėties požymis, kurio pakeitimai sušvelnino baudžiamąją politiką, – padariniai. Įstatymo Nr. XIV-1925 3 straipsniu buvo keičiama BK 176 straipsnyje įtvirtinta sudėtis. Tarp kitų šios sudėties pakeitimų buvo panaikintas vienas iš trijų, sudėtyje įtvirtintų, padarinių – „avarija“. Šio padarinio pašalinimas iš sudėties negali būti paaiškintas tuo, kad jį visiškai apima kiti padariniai, nes Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo⁴¹ 2 straipsnio 1 dalis pateikia „avarijos“, o 21 dalis – „nelaimingo atsitikimo darbe“ sampratą, kurios nesutampa. Trečiasis padarinys – „kitokių sunkių padarinių“ – teoriškai gali apimti padarinį „avarija“, bet tik tuo atveju, jei „avarija“ atitiks sunkių padarinių vertinamąjį kriterijų. Tai reiškia, kad ne bet kokia „avarija“ bus laikoma tinkamu BK 176 straipsnyje įtvirtintos sudėties požymiu, taigi taip susiaurinamos baudžiamosios atsakomybės taikymo ribos.

Įstatymo Nr. XIV-1925 15 straipsniu buvo keičiama BK 195 straipsnyje įtvirtinta sudėtis, kuri buvo papildyta žodžiais „jeigu dėl to buvo padaryta didelė žala“. Toks dispozicijos papildymas sudėtyje pakeitė materialiąją ir susiaurino baudžiamosios atsakomybės taikymo ribas.

1.3.3.4. Kvalifikuojančių požymių panaikinimas ar kitoks sušvelninimas

Nagrinėjamuose BK pakeitimuose kvalifikuotos sudėtys buvo pertvarkomos dviem būdais. Pirmasis – pats paprasčiausias, panaikinant kvalifikuojantį požymį. Reikia paminėti, kad tarp šiame tyrime nagrinjamų BK straipsnių pakeitimų yra tik dvi sudėtys, kuriose buvo panaikinti kvalifikuojantys požymiai. BK 178 straipsnio 2 dalyje⁴² buvo panaikintas kvalifikuojantis požymis – „automobilį“⁴³. Toks vagystės sudėties pakeitimas vertintinas teigiamai, nes panaikina nereikalingą vienos rūšies turto išskyrimą, jo savininko išskirtinę, kitus diskriminuojančią, padėtį. Pakeitimo reikalingumą savo moksliniuose tyrimuose dar 1999 m. pažymėjo V. Piesliakas⁴⁴. Kitu pakeitimu buvo atsisakyta BK 192 straipsnio antrosios kvalifikuotos dalies⁴⁵. Tačiau kvalifikuota dalis su tam tikrais pakeitimais buvo grąžinta įstatymo Nr. XIV-2025 antru straipsniu ir tai rodo, kad dalies panaikinimas buvo įstatymų leidybos klaida. Pabrėžtina, kad ši klaida gali nulėmti reikšmingus teisinius padarinius, nes visi asmenys, nuteisti pagal minėtą straipsnio dalį iki 2023 m. liepos 1 d., gali pareikalauti perkvalifikuoti savo veikas į BK 192 straipsnio 1 dalį, o visų iki 2023 m. liepos 1 d. nuteistų asmenų veikos turi būti perkvalifikuotos.

Antrasis būdas – tai kvalifikuojančio požymio pavojingumo sumažinimas. Įstatyme

41 Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2003-07-16, Nr. 70-3170.

42 Straipsnio redakcija iki 2023 m. birželio 1 d.

43 Įstatymo Nr. XIV-1925 4 straipsnis.

44 Piesliakas, *supra note*, 19: 56, 63.

45 Įstatymo Nr. XIV-1925 10 straipsnis.

Nr. XIV-1749 yra vienas straipsnis, o įstatyme Nr. XIV-1925⁴⁶ – šeši straipsniai, kuriuose mažinama tam tikrų sudėčių kvalifikuojančių požymių pavojingumas, ir tai daroma keliais būdais.

Nagrinėjant įstatymo Nr. XIV-1749 2 straipsnį gali susidaryti įspūdis, kad atsakomybė už jame numatytos veikos įvykdymą griežtėjo. Taip buvusi kvalifikuota sudėtis reikalavo šmeižimo sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo padarymu, o dabartinėje sudėtyje reikalaujama šmeižimo tyčinio nusikaltimo padarymu, ir tai reiškia, kad baudžiamosios atsakomybės taikymo ribos buvo žymiai išplėstos. Tačiau sisteminė normų, iki ir po pakeitimo, analizė rodo, kad BK 154 straipsnyje numatyta sudėtis sušvelnėjo. Šiuo metu galiojančioje BK 154 straipsnio sudėtyje nebeliko kvalifikuotos sudėties: šmeižti galima tik per visuomenės informavimo priemonę, o tai žymiai susiaurina numatytos sudėties taikymo ribas. Be to, kaip minėta, sušvelnėjo ir sankcija, kuri buvo papildyta švelnesne viešųjų darbų bausme.

Įstatymo Nr. XIV-1925 šeši straipsniai mažina kvalifikuojančių požymių pavojingumą. Visus šiuos straipsnius jungia tai, kad juose atsirado naujas itin kvalifikuojantis požymis – „labai didelės vertės“. Tačiau pasakytina, kad bausmė už itin kvalifikuotą sudėtį nei viename straipsnyje nebuvo padidinta, o BK 182, 183 ir 184 straipsniuose sušvelnėjo. Sudėties požymis „didelės vertės“ be minimalios reikšmės, apibrėžtos BK 190 straipsnyje, įgavo ir maksimalios reikšmės apibrėžimą, ir būtent dėl jo minėti pakeitimai vertinami kaip baudžiamosios politikos švelninimas. Tokią išvadą galima padaryti dėl to, kad „didelės vertės požymis“ BK 180 ir 181 straipsniuose buvo perkeltas iš 3 į 2 dalį, kurios sankcija yra švelnesnė, o BK 178, 182, 183 ir 184 straipsniuose liko buvusiose dalyse, tačiau jų sankcijos sušvelnėjo.

Išvados

1. 2023 m. BK buvo pakeistas septynis kartus ir nemaža dalis Kodekso pakeistų straipsnių vienaip ar kitaip švelnino nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį. Todėl galima teigti, kad 2023 m. buvo imtasi priemonių / būdų sušvelninti Lietuvos baudžiamąją politiką. Tai bus itin svarbu subalansuoti ribojant nusikalstamas veikas padariusių asmenų teises.
2. Lietuvos baudžiamosios politikos humanizavimas yra naujovė Lietuvos teisinėje sistemoje. Jis sudaro prielaidas atsakingam, proporcingam ir ribotam griežčiausios teisinės atsakomybės taikymui asmenims, padariusiems nusikalstamas veikas, taip pat stiprina teisinės valstybės, pagarbos žmogaus teisėms ir laisvėms principus.
3. BK pakeitimų įstatymus, švelninančius nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, galima suskirstyti į tris grupes: 1) dekriminalizavimo, 2) sankcijų švelninimo ir 3) sudėčių požymių pakeitimų. Vertinant šiuos pakeitimus būtina atlikti sisteminę jų analizę, nes tik taip galima išsiaiškinti, kad net straipsnio, numatančio nusikalstamos veikos sudėtį, panaikinimas nebūtinai švelnina ar siaurina baudžiamosios atsakomybės taikymo ribas.

46 Tarp šiame tyrime nagrinėjamų normų.

4. Toks žymus BK pakeitimų, palengvinančių nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, priėmimas lėmė didelį kiekį nuteistųjų prašymų dėl siekio sušvelninti savo teisinę padėtį. Todėl tokie gausūs pakeitimai turi būti priimami ypač dėmesingai, vengiant skubos ir klaidų.

Amendments to the Criminal Code of the Republic of Lithuania in 2023 – Towards the Relaxation of Criminal Policy

Mykolas Romeris University Law School
Institute of Criminal Law and Criminal Proceedings

Dr. Pavelas Kujalis

E-mail: kujalis@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-23-01-03

Summary. *This article deals with the amendments to the Criminal Code of the Republic of Lithuania made in 2023. Before proceeding to their analysis, the article presents the author's position on the content of the concept of criminal policy and provides the limits of the research. The article then provides a short overview of the structure of the amendments made to the Criminal Code of the Republic of Lithuania, which are grouped according to their nature. The article then analyses the amendments that mitigate the criminal policy of Lithuania in more detail. All mitigation cases in Lithuania in 2023 are grouped into four categories, as the study reveals cases of decriminalisation, leniency, changing the elements of the offence and removing or otherwise mitigating the qualifying elements. The paper identifies a tendency towards a softening of Lithuanian criminal policy.*

Keywords: *criminal policy; tightening of the criminal law; softening of the criminal law; alternative penalties; decriminalisation.*